

*Інна Голубович
Фаріда Тихомірова*

ПРИНЦИПИ ІЗОМОРФІЗМУ ТА ГОМОМОРФІЗМУ У ТЕОРЕТИЧНОМУ ОБГРУНТУВАННІ «БІОГРАФІЇ МІСТА» ЯК СУБЖАНРУ УРБАНІСТИКИ

Евристична плідність теоретичної спадщини А. І. Уйомова продовжує розкриватися і сьогодні, іноді, у несподіваних з точки зору традиційних тем та проблемних полів, які розробляв засновник загальної параметричної теорії систем (ЗПТС). До його сюжетів та розробок ми звернулися у пошуках теоретичного обґрунтування «біографії міста» як субжанру сучасної урбаністики [3]. Світоглядно-ціннісною презумпцією даного жанру є уявлення про місто як про живу істоту (організм, особистість, особливий суб'єкт тощо), який має неповторну душу/дух, власну індивідуальну історію свого життя, власну біографію. Проте встає питання про теоретико-концептуальні засади порівняння індивідуального життя та буття надіндивідуальних соціокультурних феноменів, таких, як місто. Певну відповідь знаходимо в принципах ізоморфізму і гомоморфізму (збігу (уподібненні) структури об'єктів, які розглядаються в певному відношенні). Саме тут ми опиняємось у проблемному полі, в якому працював А. І. Уйомов. Він звертався до аналізу понять «ізоморфізм» та «гомоморфізм».

Саму можливість індивідуалізованого біографічного представлення надіндивідуальних феноменів (біографії нації, міста, соціальних страт тощо) осмислив видатний німецький історик Й. Дройзен, якого насправді можна вважати батьком-засновником субжанру «біографії міста». Біографічний підхід щодо вивчення міста оформлюється в його курсі лекцій з «Історики» (1857–1883), яку вчений визначив як «органон історичного мислення та дослідження» [4, с.446]. Біографічна форма репрезентації результатів історичного дослідження, на його думку, є найбільш відповідною не лише для оповідання про видатних історичних діячів («біографічні персонажі»), але і для зображення надособистісних історичних феноменів, в яких яскраво і чітко проявляються своєрідність та індивідуальність, імпульсивність («імпульсивний тип їх буття та діянь»), а також притаманний їм талант і геній. До числа таких надіндивідуальних феноменів належить і місто [4, с.417-418]. Дройзен зауважує, що античний філософ Дикеарх написав «Життя (Bios) Еллади». Як свідчать фрагменти, що збереглися, учень Арістотеля зобразив не лише політичну історію, а й своєрідну форму життя грецького народу. Отже, Дройзен вважав, що «право на біографію» надособистісні історичні феномени набувають у тому разі, коли в них яскраво проявляється

індивідуальна своєрідність, імпульсивність, «геній». Таким чином, маємо випадок зіставлення особистісних та надособистісних феноменів. Постає питання - як теоретично обґрунтувати та легітимізувати таку спорідненість? І тут ми за допомогою звертаємось до принципу ізоморфізму і формулюємо припущення про певну ізоморфність індивідуального життя та буття надіндивідуальних соціокультурних феноменів. Ізоморфізм, слідом за авторитетною думкою А.І. Уймова та логіка і методолога Б. В. Бірюкова, розуміємо як збіг (однаковість) структури об'єктів, які розглядають у певному відношенні [1, 6]. У такому разі можливість представити ізоморфними особистість і місто визначається вказаними нами критеріями, що характеризують спільну для особистості та міста структуру (побудову): пам'ять, генеалогія, ідентичність, скінченність. Однак, слід пам'ятати, що йдеться саме про ізоморфність, а не про ізосубстратність (збіг за «матеріалом»). На це розрізнення слушно вказує А. І. Уймов [6, с.31]. Можливо також говорити про гомоморфізм індивідуального та надіндивідуального. У понятті «гомоморфізм» зафіксований принцип уподібнення (не відповідності чи збігу!) структури об'єктів. У такому разі слід розрізнити «гомоморфний прообраз» і «гомоморфний образ». Гомоморфний образ істотно спрощує структуру прообразу, інтегруючи низку його елементів.

У відношенні до можливого представлення особистості/індивідуальної біографії та спільноти/колективної біографії (у нашому випадку — біографії міста) з позицій гомоморфізму виявляється варіативність та альтернативність. Зокрема, можливо розглядати як гомоморфний прообраз індивідуальне життя, індивідуальну біографію. В такому разі колективний суб'єкт і колективна біографія постають спрощеним, редукованим гомоморфним образом. Ця перспектива прокреслена, наприклад, у концепціях універсальної герменевтики, феноменології, екзистенціалізму (В. Дільтай, Е. Гуссерль, К. Ясперс та ін.), де постулюється принцип першоісторичності, першопорядковості особистості. З другого боку, деякі моделі просопографії (наприклад, робота М. С. Петрової [5]) концептуально пов'язані з увлеченням про соціальну спільноту і колективну біографію як гомоморфний першообраз и повноцінний персонаж, а про повністю втрачену біографію індивіда, конкретного історичного діяча як про гомоморфний образ [2].

Представлена нами дослідницька «екземпля» наочно демонструє евристичну плідність звернення до корпусу ідей та розробок фундатора одеської філософської школи, автора загальної параметричної теорії систем (ЗПТС) А. І. Уймова при вирішенні складних проблем гуманітаристики та соціокультурного буття в цілому. В цьому відношенні вважаємо перспективним реактуалізацію власного погляду А. І. Уймова

на культуру і цивілізацію, що, наприклад, висловлена у його статті «Системний підхід до культури і цивілізації» [7].

Список використаної літератури:

1. Бирюков Б. В. Изоморфизм и гомоморфизм // Философский энциклопедический словарь, редкол.: С. С. Аверинцев, Э. А. Арад-Оглы и др. 2-е изд. Москва: Советская энциклопедия, 1989, с. 209.
2. Голубович И. В. Биография: силуэт на фоне Humanities (методология анализа в социогуманитарном знании). Одесса: ФОРМ А. С. Фридман, 2008. 372 с.
3. Голубович І., Загурська М., Тихомірова Ф. «Біографія міста» як субжанр урбаністичних досліджень // У пошуках обличчя світу: Практики саморепрезентації міст України в індустріальну та постіндустріальну добу / заг. ред. В. Кравченко та С. Посохова. Харків: Видавництво Точка, 2021. С. 27-42.
4. Дройзен И. Г. Историка. Лекции об энциклопедии и методологии истории, пер. с нем. Г. И. Федоровой. СПб., 2004. 582 с.
5. Петрова М. С. Просопография как специальная историческая дисциплина. Макробий Феодосий и Марциан Капелла. Москва: Алетейя, 2004. 232 с.
6. Уёмов А. И. Системные аспекты философского знания. Одесса: Негоциант, 2000. 7. 160с.
7. Уйомов А. І. Системний підхід до культури і цивілізації//Вісник Донецького державного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. 2003. № 2(18). С. 36-43.